MAAK HET VERSCHIL, VOOR EEN GEZONDE, GROENE EN TOEGANKELIJKE GEMEENTE

Verkiezingsprogramma 2022-2026
GroenLinks ‘s-Hertogenbosch

GROENLINKS

INHOUDSOPGAVE

ONZE LIJSTTREKKER AAN HET WOORD 3
Maak het verschil

1. GELIJKWAARDIGHEID 4
Een gemeente waarin iedereen meedoet en zich thuis voelt
Gelijke kansen voor iedereen
Onderwijs en talentontwikkeling
Kunst en cultuur

2. WONEN 7
Meer woningen, groener en beter betaalbaar
Woningaanbod
Betaalbaarheid
Ongelijkheid op de woningmarkt
Burgerparticipatie

3. KLIMAAT & DUURZAAMHEID 11
Klimaatneutraal in 2045 dankzij een eerlijke energietransitie
Energie- en warmtetransitie
Circulaire economie
Arbeidsmarkt

4. GROEN & LEEFOMGEVING 15
Een gezonde en groene fietsgemeente
Natuur, water en landbouw
Duurzame mobiliteit
Dierenwelzijn

5. ZORG & WELZIJN 19
Zorg op maat voor iedereen
Gezond onder de mensen
Gezonde keuzes
Gezonde organisatie zorg
Gezonde generaties

6. DEMOCRATISCH BESTUUR 23
De gemeente staat tussen haar inwoners
Vertrouwen in de gemeentelijke democratie
Rechtsstaat en veiligheid

7. FINANCIËN 26
Investeren in mensen en in de stad

ONZE LIJSTTREKKER AAN HET WOORD

Maak het verschil

Als lijsttrekker van GroenLinks ‘s-Hertogenbosch roep ik alle inwoners van onze mooie gemeente op de handen ineen te slaan om ervoor te zorgen dat iedereen in de gemeente gelijke kansen krijgt om mee te doen, om talenten te ontdekken en te ontwikkelen, om op te groeien in een groene en gezonde omgeving, om te werken en te participeren, om vrij te zijn van armoede. Ook een ‘s-Hertogenbosch dat weer echt het Bos van de Hertog wordt, waarin lucht en water schoon zijn en de biodiversiteit toeneemt. Want we weten, als we niets doen wordt de aarde warmer en de samenleving armer.

Op woensdag 16 maart 2022 gaan we naar de stembus om een nieuwe gemeenteraad te kiezen. En het zijn belangrijke verkiezingen, want de uitdagingen zijn groot. Denk bijvoorbeeld aan de impact van de Corona-pandemie op de samenleving, aan de noodzakelijke energietransitie en aan de groeiende ongelijkheid. De afgelopen vier jaar hebben we in ‘s-Hertogenbosch laten zien dat GroenLinks het verschil maakt door te bouwen aan een duurzame, betrokken en menselijke samenleving.

En dat willen we graag versterkt doorzetten. Een samenleving waarin we onze welvaart eerlijk delen, en waarin we mensen weer zekerheid bieden over hun huis en hun inkomen. Een samenleving waarin we zorgen voor betaalbare en toegankelijke zorg voor iedereen. En een samenleving waarin we klimaatverandering nu eens echt gaan aanpakken. Een samenleving waarin kinderen gelijke kansen krijgen om hun talenten te ontwikkelen en op te groeien in een groene en gezonde omgeving.

Daarom kiest GroenLinks voor een gemeente waar iedereen gelukkig en gezond kan leven en als het nodig is de zorg krijgt die nodig is. Waar we armoede en schuldproblemen aanpakken, waar voor iedereen betaalbare en goed geïsoleerde huizen worden gebouwd, waar groen en duurzaamheid dagelijkse praktijk zijn. En voor een gemeente waar we niet tegen elkaar schreeuwen, maar met elkaar praten. Dat is de toekomst waar wij samen met jou en alle andere inwoners van onze mooie gemeente aan willen bouwen. Maak het verschil. Stem daarom op 16 maart GroenLinks.

Ufuk Kâhya
Lijsttrekker

HOOFDSTUK 1

GELIJKWAARDIGHEID

Een gemeente waarin iedereen meedoet en zich thuis voelt

Een keuze voor GroenLinks is een keuze voor gelijke behandeling voor iedereen. Waar je wieg heeft gestaan moet niet bepalend zijn voor de kansen die iemand krijgt. Wij geloven dat de kracht van diversiteit werkt als iedereen meedoet vanuit talent. Dat begint bij gelijke kansen: van onderwijs, gezondheidszorg en sport tot culturele evenementen.

Mensen zijn verschillend en GroenLinks omarmt die verschillen, omdat ze onze samenleving mooier en beter maken en het welzijn van iedereen vergroten. We kijken naar waar we elkaar vinden en wat ons met elkaar verbindt. Dat is de kern van onze samenleving: samenleven.

Dat iedere inwoner zich verbonden voelt met een buurvrouw, een collega, iemand in het wijkcentrum, een klasgenoot, een maatje bij het sporten of een bekende in het café, dát is waar het om draait.

GroenLinks streeft naar een inclusief ‘s-Hertogenbosch, waarin iedereen zich thuis voelt, gewaardeerd wordt en mee kan doen.

Wat heeft GroenLinks bereikt in de afgelopen raadsperiode? Een van de vele voorbeelden is dat wij een lokale inclusieagenda hebben opgesteld, zodat ‘s-Hertogenbosch toegankelijk en inclusief wordt voor iedereen, ook voor mensen met een beperking.

1. GELIJKWAARDIGHEID

Een gemeente waarin iedereen meedoet en zich thuis voelt

Gelijke kansen voor iedereen

Voor een eerlijke samenleving is het van groot belang dat iedereen gelijke kansen heeft, ongeacht je achtergrond, de grootte van je portemonnee, of levensovertuiging. De afgelopen jaren heeft onder andere de Black Lives Matter-beweging duidelijk gemaakt dat er nog veel werk aan de winkel is. Ook in onze gemeente is er sprake van anti-zwart racisme, islamofobie en anti-Aziatische discriminatie. GroenLinks strijdt tegen elke vorm van discriminatie, of dat nou gaat om huidskleur, geslacht, seksuele voorkeur, afkomst, religie, fysieke of mentale beperkingen, leeftijd, opleiding of een combinatie van factoren.

- GroenLinks staat voor een **inclusieve samenleving**. Dat doen we door belemmeringen weg te nemen. Wij zorgen bijvoorbeeld voor rolstoeltoegankelijke locaties voor mensen met een fysieke beperking. Ook moedigen we bij bedrijven en overheidsinstellingen het gebruik van B1 taalniveau aan zodat de meeste mensen het goed kunnen begrijpen.
- Afgelopen jaar is aan het licht gekomen dat ook in Nederland (digitale) processen, beleid en geschreven en ongeschreven regels van instituten ertoe kunnen leiden dat er groepen systematisch uitgesloten of achtergesteld worden op basis van hun etnische afkomst. Dit heeft grote gevolgen voor de samenleving. Daarom vindt GroenLinks het belangrijk dat de gemeente ervoor zorgt dat er binnen de gemeentelijke organisatie en bij de uitvoering van gemeentelijk beleid **geen sprake is van institutioneel racisme**. Ook dient de gemeente ervoor te zorgen dat haar inwoners op een eenvoudige en begrijpelijke wijze op de hoogte kunnen zijn van hun rechten.
- GroenLinks vindt dat de gemeente ‘s-Hertogenbosch een **gastvrije gemeente** is voor iedereen. Dit betekent dat ook mensen die vluchten uit hun thuisland vanwege angst en gevaar voor hun leven een veilige plek moeten hebben in de gemeente. GroenLinks blijft de gemeente op haar verantwoordelijkheid wijzen als het gaat over de opvang van nieuwe vluchtelingen en statushouders maar ook op de kwaliteit van leven binnen de opvangcentra.
- GroenLinks vindt het noodzakelijk dat inwoners die gebruik maken of kunnen maken van sociale voorzieningen een vaste contactpersoon krijgen. **Laagdrempelige toegang tot sociale en culturele centra** als Huis73, andere bibliotheekvestigingen, buurthuizen en Brede Bossche Scholen zijn hierbij essentieel. Deze centra moeten niet alleen fysieke en sociale, maar ook digitale ondersteuning kunnen bieden. Daarom investeren we in buurtcentra en andere plekken die bedoeld zijn om samen te komen.
- GroenLinks wil de koppositie van ‘s-Hertogenbosch als **regenbooggemeente** versterken. Samen met lokale LHBTI-organisaties kijken we hoe we de veiligheid en acceptatie van deze doelgroep kunnen vergroten. Wij ondersteunen LHBTI-jongeren, vooral die in een kwetsbare positie, en we werken aan het vergroten van hun zichtbaarheid. Dit doen we door LHBTI-evenementen te steunen, regenboogzebrapaden te onderhouden en LHBTI’s te representeren in informatiemateriaal.
- Kansengelijkheid begint bij gezondheid en onderwijs. Daarom wil GroenLinks dat het **Onderwijskansenfonds** blijft en dat geïnvesteerd wordt in **positieve gezondheid** om gezondheidsachterstanden in wijken te verbeteren.
- Bij de intocht van Sinterklaas in onze gemeente horen **geen zwarte Pieten** meer. GroenLinks staat volledig achter dit besluit van de Stichting Intocht Sinterklaas.

Onderwijs en talentontwikkeling

Goed onderwijs en het breed ontdekken en ontwikkelen van talenten zijn belangrijk voor alle kinderen. In het onderwijs wordt de basis gelegd voor hun ontwikkeling en dat kunnen we maar één keer goed doen. Maar ook buiten school moeten er volop mogelijkheden zijn. GroenLinks staat voor gelijke kansen op een brede ontwikkeling voor alle kinderen in onze gemeente. Natuurlijk is de relatie tussen het gezin, het onderwijs, de zorg en de buurt daarbij heel belangrijk. Daarom gaan wij voor het intensiveren en verder uitrollen van het programma Talentontwikkeling en Aanpak Gelijke Kansen. Zo zorgen we

1. GELIJKWAARDIGHEID

Een gemeente waarin iedereen meedoet en zich thuis voelt

ervoor dat alle kinderen van opstaan tot slapengaan een breed aanbod hebben en positieve ervaringen kunnen opdoen.

- GroenLinks investeert in voorschoolse voorzieningen en taalontwikkeling bij jonge kinderen. Ook stimuleren we deelname aan kinderopvang en/of peuterschool. De toegang moet laagdrempelig zijn, zonder onnodige voorwaarden of kosten, en er moet voldoende plaats zijn. We blijven voorstander van de **brede scholen** en kindcentra in onze gemeente, waar school, opvang en het sociale (buurt)leven samenkomen. Fijn voor de kinderen en voor hun ouders.
- GroenLinks investeert in het **voorkomen van schooluitval**. Een startkwalificatie is de basis om zelfstandig mee te kunnen doen in de samenleving. Daar hoort ook bij dat er voldoende passende stages en praktijkopdrachten zijn, zodat jongeren zichzelf kunnen ontwikkelen en een passend beroep kunnen vinden.
- Om gelijke kansen in het onderwijs te realiseren vinden wij **talentontwikkeling** cruciaal. GroenLinks gelooft in de talenten van elke jongere. Om die talenten tot bloei te laten komen is een brede aanpak nodig. Want dan gaat het niet alleen over onderwijs in strikte zin, maar ook om jeugd- en jongerenwerk, cultuur en sport. Zaken die we met elkaar verbinden en het kind centraal stellen.
- GroenLinks wil de **samenwerking met het beroepsonderwijs** verstevigen zodat alle studenten (WO, HBO, MBO) hun kennis en talenten kunnen inzetten voor de maatschappelijke opgave in ‘s-Hertogenbosch.

Kunst en cultuur

Kunst en cultuur uiteenlopend van experimenteel theater voor een kleine groep tot carnaval, het grootste culturele evenement van het jaar, hebben een grote maatschappelijke waarde. Sociaal contact, ontmoeting en verbinding zijn de basis van de samenleving. We zorgen voor plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten zoals culturele centra en creatieve broedplaatsen waar innovatie en talentontwikkeling samenkomen. Na de lockdown helpen we de culturele sector om opnieuw tot bloei te komen. Amateurkunst is daar een onderdeel van. Juist bij amateurkunst zijn er minder drempels om mee te doen en te genieten van kunst en cultuur.

- GroenLinks geeft bijzondere culturele locaties en organisaties de ruimte om zich verder te ontwikkelen. Wij zien graag een groot **divers aanbod aan culturele activiteiten** voor alle doelgroepen. We steunen activiteiten, die voor iedereen goed toegankelijk zijn, ook voor mensen met een beperking of een kleiner budget. Dat willen we ook terugzien in de activiteiten van culturele organisaties die we meerjaarlijks subsidiëren.
- GroenLinks is voor een toegankelijk aanbod van kunst en cultuur. We blijven inzetten op **Huis73 als laagdrempelig cultuurcentrum** van de gemeente: **een plek voor iedereen**. In alle bibliotheeklocaties van Huis73 moet iedereen zich welkom kunnen voelen door een divers cultureel aanbod. Daarnaast heeft Huis73 een waardevolle maatschappelijke functie met programma’s om bijvoorbeeld laaggeletterdheid tegen te gaan en digitale vaardigheden te ontwikkelen. De panden van Huis73 met grote historische waarde nemen daarbij een speciale plaats in. GroenLinks is bereid daarin te investeren.
- GroenLinks wil een blijvende **toekomstgerichte, experimentele, culturele locatie** die past bij de ambitie als Cultuurstad van het Zuiden. Kop van ‘t Zand is bijvoorbeeld zo’n locatie. Hier komen dance, urban, experiment en evenementen voor jongeren samen. We supporten urban culture. Het World Skate center op de Tramkade is daarin het middelpunt.

HOOFDSTUK 2

WONEN

Meer woningen, groener en beter betaalbaar

Je thuis voelen in een betaalbare, passende woning is voor GroenLinks het doel van het woonbeleid. Wat iemand nodig heeft om zich thuis te voelen verschilt per persoon, maar we hechten allemaal belang aan een fijne woning, aan een wijk die prettig leefbaar, gezond, veilig en goed bereikbaar is met voldoende groen, speelruimte en voorzieningen en een gezellig, levendig centrum. Toch is je thuis voelen niet zo vanzelfsprekend; niet iedereen heeft de vrijheid of financiële middelen om in de woning en woonomgeving van de eigen voorkeur te wonen. In sommige gevallen ontbreekt zelfs de veiligheid van een dak boven je hoofd. Deze verschillen worden steeds groter, van studenten en starters tot ouderen, van veertigers met een middeninkomen tot expats en arbeidsmigranten. Goed en betaalbaar wonen is voor steeds minder mensen een vanzelfsprekendheid.

We zitten midden in een wooncrisis. Er moeten meer woningen worden gebouwd. Toch is meer bouwen alléén niet voldoende. Het huisvestingsbeleid moet radicaal op de schop. Wonen moet weer een grondrecht zijn en geen object voor speculatie. GroenLinks kiest voor goede en duurzame volkshuisvesting. Dit betekent ook betaalbaar, betrouwbaar, eerlijk en gezond. Dan kan iedereen zich thuis voelen in de gemeente ‘s-Hertogenbosch.

In de afgelopen raadsperiode heeft GroenLinks ervoor gezorgd dat er meer duurzame en sociale woningen komen in ‘s-Hertogenbosch.

2. WONEN

Meer woningen, groener en beter betaalbaar

Woningaanbod

In de gemeente ‘s-Hertogenbosch willen we vooroplopen in slim bouwen en wonen en zo mensen zekerheid bieden over hun huis. Daarom gaan we de huidige voorraad aan woningen veel creatiever en beter benutten. We denken dan aan hergebruik en ombouwen van lege gebouwen en het aantrekkelijker maken van doorstroming. Ook bieden we ruimte aan iedereen met alternatieve woon-idealen en creatieve oplossingen voor het tekort aan woningen. Kwaliteit van en een goede mix in het woningaanbod is waar we vanuit gaan. Wonen speelt daarnaast een belangrijke rol in de transitie naar een duurzame samenleving. Slim betekent dat het oplossen van het woningtekort niet zorgt voor hogere CO2-uitstoot en niet ten koste gaat van onze kwetsbare natuur.

- GroenLinks stuurt actief op de bouw van **sociale huur- en sociale koopwoningen** voor starters en eenpersoonshuishoudens. De Woonvisie van de gemeente ‘s-Hertogenbosch, mede door GroenLinks tot stand gekomen, is daarvoor het startpunt. We zien erop toe dat de gemeente deze goed uitvoert. Bij nieuwbouwwoningen streven we naar verhoging van het percentage sociale huurwoningen naar minimaal 40%. De vraag naar die woningen is namelijk het grootst.
- GroenLinks wil voorkomen dat sociale huurwoningen na aanpassing verhuurd worden met een hogere huur dan de sociale huurgrens. **Sociale woningbouw blijft sociaal.**
- De gemeente kan het niet alleen. Daarom wil GroenLinks afspraken maken met corporaties over een **netto toename van 400 huurwoningen per jaar.**
- Voor een goed **evenwicht in vraag en aanbod** streeft GroenLinks in alle buurten naar een goede mix van goedkopere en duurdere woningen en van huur- en koopwoningen. Zo zorgen we voor doorstroming in de sociale sector. Dat houdt in dat mensen verhuizen naar een huis dat op dat moment beter bij hen past: afgestudeerde studenten die van een kamer naar een starterswoning gaan, ouderen die kleiner willen gaan wonen of mensen met een beperking die verhuizen naar een huis dat beter hun behoeftes ondersteunt.
- Om de woningnood op te lossen zijn op korte termijn veel nieuwe woningen nodig. **Tijdelijke woningen** (met een levensduur van 10 - 15 jaar) lossen de woningnood op langere termijn niet op, maar kunnen wel de acute stress op de woningmarkt verlichten. GroenLinks dringt erop aan om aan woon-experimenten als *Minitopia* meer ruimte te bieden, zodat we als gemeente daarvan kunnen leren. Die laten namelijk vernieuwend zien dat er veel mogelijk is op het gebied van tijdelijk, goed en duurzaam bouwen met woonzekerheid.
- GroenLinks is groot voorstander van het **ombouwen** van leegstaande kantoor- en bedrijfspanden tot woningen. Ook pleiten wij voor het **verbouwen** van bovengemiddeld grote woningen tot kleinere wooneenheden.
- GroenLinks ziet ieder jaar weer dat nieuwe studenten geen woonruimte kunnen vinden in onze gemeente. We gaan dit tekort aan **studentenwoningen** structureel aanpakken, bijvoorbeeld met de bouw van tijdelijke huisvesting.
- GroenLinks zet zich in voor voldoende goede **huisvesting voor internationale studenten en expats**. Zij zorgen namelijk ook voor een positieve, culturele en economische uitstraling van ‘s-Hertogenbosch als cultuur- en datastad.
- Ruimte voor nieuw te bouwen woningen en binnenstedelijke gebiedsontwikkeling zoals bij de Spoorzone, Kop van ‘t Zand en Station Oost wordt zoveel mogelijk **binnen de huidige gebouwde omgeving** gezocht. GroenLinks zet in op slimmer bouwen zoals verdichting (inbreiding), betere benutting van de ruimte en waar passend in de omgeving middelhoog of hoogbouw. Hierdoor sparen we de groene ruimte rond de stad en de dorpen en de biodiversiteit, geven we de bestaande gebouwde omgeving een ‘boost’ en dragen we bij aan gezonde manieren van verplaatsing zoals wandelen, fietsen en openbaar vervoer.

2. WONEN

Meer woningen, groener en beter betaalbaar

Betaalbaarheid

De enorme stijging van de huizenprijzen zorgt ervoor dat veel woningzoekenden vrijwel kansloos zijn op de woningmarkt. De wachtlijsten voor een sociale huurwoning zijn enorm, waardoor starters en mensen met lagere inkomens nauwelijks een huis kunnen vinden. Bovendien zijn huurwoningen in de vrije sector voor veel mensen onbetaalbaar. Bestaanszekerheid voor iedereen is de basis van een sociale samenleving. Dat kan volgens GroenLinks niet zonder toegang tot betaalbare volkshuisvesting.

- Daarom is GroenLinks voor het instellen van een **huurplafond en een maximale jaarlijkse huurstijging** voor alle huurwoningen in de vrije sector. Een huurplafond is de maximale huurprijs voor een huurwoning. In de sociale huur bestaat al een dergelijk plafond. We willen dat systeem uitbreiden naar vrije sector huurwoningen.
- GroenLinks wil een einde maken aan opkopers die duur verhuren. Daarom voeren we een **zelfbewoningsplicht en anti-speculatiebeding** in voor nieuwe koopwoningen en kijken naar de mogelijkheden hiervoor bij bestaande woningen.
- GroenLinks dringt aan bij de gemeente om **langjarige afspraken met ontwikkelaars** te maken over nieuwe projecten met **beperkte huurprijs**. Ook vinden wij dat de winst die wordt gemaakt met de bouw van dure koopwoningen moet bijdragen aan de bouw van sociale huurwoningen. Daarnaast kijken we naar mogelijkheden om met de ontwikkelaar afspraken te maken over **maximale woonzekerheid**, bijvoorbeeld met huurcontracten voor onbepaalde tijd.
- GroenLinks stuurt actief op het gemeentelijk grondbeleid en het **in eigen bezit houden van gemeentegrond om speculatie te voorkomen**. Door korting op de grondprijs kan het bijvoorbeeld aantrekkelijk zijn voor ontwikkelaars om te bouwen voor inwoners met lagere inkomens. Hiervoor maken we specifieke en meetbare afspraken met deze ontwikkelaars.

Ongelijkheid op de woningmarkt

We beschermen kwetsbare groepen voor wie de tekorten aan betaalbare woningen het grootst zijn. We zorgen dat iedereen op de woningmarkt aan bod komt: huurders en eigenaren, gezinnen en alleenstaanden, jong en oud, mensen van alle achtergronden en met zowel lage, midden- als hoge inkomens. GroenLinks is er voor groepen mensen met specifieke woonwensen. Een van de grootste opgaven voor de komende jaren is het realiseren van goede woningen voor ouderen. Vooral voor de ouderen die niet meer volledig zelfstandig kunnen of willen wonen, maar nog niet in aanmerking komen voor een verzorgingstehuis. Ook zijn we solidair met krakers. Mensen kraken uit noodzaak door de wooncrisis en een gebrek aan goede en betaalbare woningen.

- Discriminatie bij het toewijzen van woningen is uit den boze. We nemen **maatregelen tegen verhuurders en verhuurbemiddelaars die discrimineren.** Er komt een beter systeem van toezicht en handhaving. We zorgen voor een duidelijk punt waar inwoners melding kunnen maken van discriminatie op de woningmarkt. Daar treden we hard tegen op. Om uitsluiting in de woningsector tegen te gaan, kijkt GroenLinks daarnaast kritisch naar de discriminerende werking van ‘selectieve woningtoewijzing’ en de huisvestingsvergunning. GroenLinks is tegenstander van selectieve toewijzing van huurwoningen in bepaalde wijken op grond van inkomen.
- Een stadsvernieuwings- of gebiedsontwikkelingsproject kan zorgen voor verdringing van eerdere bewoners, waardoor met name bewoners met een lager inkomen zich niet meer thuis voelen in de wijk. Daarom maakt GroenLinks er werk van om deze **verdringing van oorspronkelijke bewoners bij vernieuwing tegen te gaan, zodat de identiteit van de wijk of buurt behouden blijft.** Daarnaast is GroenLinks voor het organiseren van aanvullende projecten zodat nieuwe en oude bewoners elkaar kunnen ontmoeten, bijvoorbeeld door cursussen en activiteiten.
- GroenLinks is voor het uitbreiden van het *Housing First* project dat als meest succesvol is bewezen in de **aanpak van dakloosheid**. Wij zijn ook blij met

de hostels die in de gemeente van de grond komen. Hierdoor krijgt een aantal dak- en thuislozen een dak boven hun hoofd en structureel hulp bij het aanpakken van persoonlijke problemen.

- Hoewel we inwoners zo goed mogelijk proberen te helpen, zullen er altijd mensen zijn die (tijdelijk) dakloos zijn of raken. Daarom maakt GroenLinks zich hard voor een plek waar deze mensen zich **als inwoner kunnen laten inschrijven en een postadres kunnen krijgen**. Zo hoeven deze mensen bepaalde diensten, waarvoor een adres noodzakelijk is, niet te missen.
- GroenLinks zet in op het **snel huisvesten van statushouders.** Zij krijgen daarbij intensieve begeleiding zodat zij zelfstandig en volwaardig kunnen meedoen in de samenleving. Daarvoor trekken wij lessen uit succesvolle innovatieve trajecten uit de eigen gemeente en uit de regio, waar statushouders versneld de Nederlandse taal en cultuur leren.

Burgerparticipatie

GroenLinks wil dat elke inwoner mee kan beslissen over diens huidige of toekomstige woonsituatie. Bewoners zijn immers pas écht gelukkig als ze zelf kunnen meedenken en meepraten en zo dus min of meer de touwtjes in handen hebben over hun woonsituatie.

- GroenLinks vindt dat bij (nieuw)bouwprojecten vanaf het begin van het proces naar mogelijkheden moet worden gezocht om ook nieuwe bewoners actief te betrekken, vooral bij het maken van de plannen en de uitvoering daarvan. Zo zorgen we ervoor dat zoveel mogelijk betrokkenen gehoord zijn en zich in de plannen kunnen vinden.
- GroenLinks vindt dat bewoners de ruimte moeten hebben om **zelf of gezamenlijk de regie te voeren** over hun woning en woonomgeving. Daarom willen wij in samenwerking met woningcorporaties en projectontwikkelaars experimenteerruimte bieden voor pioniers met vernieuwende ideeën voor bouwprojecten en woonconcepten. Ook steunt GroenLinks plannen voor alternatieve woonvormen met de focus op bewust en duurzaam wonen. Dit kunnen coöperaties zijn of andere collectieve woonvormen, woon-zorgclusters en woongroepen.
- GroenLinks kijkt met trots naar creatieve experimenten, zoals Boschgaard in ‘s-Hertogenbosch Oost, die ontstaan binnen de gemeente. Daarom zien wij kansen in experimenten waarbij huurders hun **eigen corporatiewoning bouwen**. Dat is voor de corporatie goedkoper en het geeft inwoners van allerlei achtergronden ruimte om hun woonwensen waar te maken.

HOOFDSTUK 3

KLIMAAT & DUURZAAMHEID

Klimaatneutraal in 2045 dankzij een eerlijke energietransitie

De gevolgen van de door mensen veroorzaakte opwarming van de aarde worden elk jaar meer zichtbaar en voelbaar. En dat niet alleen ver weg, maar ook dichtbij huis in de vorm van hitterecords, enorme hoosbuien en vriendelijke beekjes die veranderden in verwoestende stromen, zoals in Zuid-Limburg afgelopen zomer. De klimaatcrisis heeft dan ook grote gevolgen voor onze hele samenleving en raakt daarbij vaak het eerst de meest kwetsbare mensen. Wij moeten voorkomen dat onze aarde onleefbaar wordt. Om dat doel te halen is het nog niet te laat, maar dan moet er nu wel snel gehandeld worden en dat niet alleen internationaal en nationaal, maar ook lokaal, ook in onze gemeente. Wat we de komende paar jaar doen bepaalt namelijk de toekomst van onze kinderen, kleinkinderen en volgende generaties. Daarom zorgt GroenLinks ervoor dat het thema Klimaat & Duurzaamheid óók in ‘s-Hertogenbosch hoog op de politieke agenda staat en blijft staan, met als doel een klimaat-neutrale gemeente in 2045 en liefst nog eerder. Ons uitgangspunt daarbij is klimaatrechtvaardigheid voor iedereen. En dus is onze inzet een eerlijke energietransitie van fossiele naar duurzame energie, die de gemeente samen met bedrijven, organisatie en inwoners vormgeeft en uitvoert.

Op het gebied van klimaat- en duurzaamheid hebben we flink wat stappen vooruitgezet. Zo heeft GroenLinks ervoor gezorgd dat er zonne- en windenergie in de Duurzame polder komt, met aandacht voor de weidevogels en dat onze inwoners kunnen profiteren van de opbrengsten.

3. KLIMAAT & DUURZAAMHEID

Klimaatneutraal in 2045 dankzij een eerlijke energietransitie

Energie- en warmtetransitie

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de lokale energie- en warmtetransitie. GroenLinks ziet graag dat in 2045 alle huishoudens aardgasvrij zijn en zijn aangesloten op een duurzame warmtebron, dus ook in ‘s-Hertogenbosch. De komende tijd zal onze gemeente met wijkuitvoeringsplannen komen, waarin wordt beschreven hoe en wanneer wijken van het gas af gaan.
Behalve dat duurzame energieopwekking door grootverbruikers, zoals bedrijven en industrie, wordt gestimuleerd, moet ook particuliere duurzame energieopwekking een boost krijgen. De grote uitdaging is om de duurzaam opgewekte energie op het energienet kwijt te kunnen of de duurzame energie op een goede, innovatieve manier op te slaan voor later gebruik.

- Het **isoleren van huizen en gebouwen** is de meest effectieve investering om energie te besparen. Daarom is dit altijd een nuttige investering. GroenLinks wil dat de gemeente ervoor zorgt dat bestaande stimuleringsregels niet alleen voor huiseigenaren maar ook voor woningbouwcorporaties gaan gelden.
- De bebouwde omgeving in ‘s-Hertogenbosch wordt **energieneutraal**. Daarbij is de standaard voor nieuwbouw dat deze energieleverend is. GroenLinks is voorstander van een flinke renovatieslag voor bestaande bebouwing. Hierbij worden ook deze woningen en bedrijfspanden op zijn minst energieneutraal.
- GroenLinks wil aandacht voor **lokale regelgeving** die nieuwe **duurzame maatregelen**, bijvoorbeeld het plaatsen van zonnepanelen, hindert. We willen deze regelgeving aan de orde stellen en aanpassen.
- Naast isolatie is **duurzame energieopwekking** door zon en wind hard nodig. GroenLinks wil dat de gemeente alleen meewerkt aan zonne- en windenergie-projecten als die aan groene én sociale voorwaarden voldoen. Zo zorgen we ervoor dat de gemeenschap mee profiteert en dat de natuur en biodiversiteit worden verbeterd.
- GroenLinks wil dat iedere inwoner de mogelijkheid krijgt om lid te worden van een duurzame energiecoöperatie. Door dit **eigenaarschap van duurzame energieprojecten** zal de energietransitie van ons allemaal zijn. Ten minste 50% van grootschalige zonne- en windenergie-projecten moet in handen van inwoners van ‘s-Hertogenbosch komen. Het initiatief van de coöperatieve vereniging “Bossche Windmolen West” is een goed voorbeeld van hoe het kan en verder moet.
- GroenLinks ondersteunt **innovatieve, creatieve oplossingen** voor duurzaamheidsvraagstukken, bijvoorbeeld voor de opwekking van zonne-energie door zonnepanelen op carports, gevels, bushokjes, hekwerken, geluidswanden en lantaarnpalen.
- GroenLinks wil dat de gemeente zich inzet om **het gebruik van fossiele brandstoffen** voor de verwarming van een woning of ander pand te vervangen door alternatieve verwarmingsbronnen. Voorbeelden hiervan zijn efficiënte warmtepompen en (gemeentelijke) warmtenetten, die gebruik maken van duurzame bronnen. Waar dit niet mogelijk is, kan restwarmte uit afvalcentrales of de industrie worden gebruikt.
- De Visie Energielandschap is opgesteld om te bepalen waar en onder welke voorwaarden het mogelijk is om initiatieven met windturbines en zonnevelden verder uit te werken. Met deze visie nemen we ook onze verantwoordelijkheid in de regio. De **duurzame polder** tussen ‘s-Hertogenbosch en Rosmalen is hier een voorbeeld van. GroenLinks heeft de ambitie om hier windmolens en zonnepanelen te plaatsen, waarbij de energieopbrengst overeenkomt met het energieverbruik van 70.000 huishoudens. De direct omwonenden moeten hierbij direct voordeel hebben van de opbrengst van deze groene stroom.
- De energietransitie waar we voor staan is een enorme opgave, maar biedt ook kansen op andere gebieden, zoals onderwijs, lokale democratie en sociale cohesie. Daarom is het belangrijk **alle inwoners actief te betrekken**. GroenLinks neemt bewoners serieus in hun wensen en toekomstverwachtingen. Het Klimaatakkoord en de Omgevingswet bieden ruimte voor lokaal maatwerk. GroenLinks vindt dat ‘s-Hertogenbosch hierin een voorbeeldrol moet vervullen. Daar maken we ons sterk voor.

3. KLIMAAT & DUURZAAMHEID

Klimaatneutraal in 2045 dankzij een eerlijke energietransitie

- GroenLinks wil de energietransitie aangrijpen om fors **in wijken en buurten te investeren**. In 'wijk/buurtgesprekken' over deze energietransitie kunnen bewoners aangeven hoe hun wijk of buurt kan worden verduurzaamd. Bewoners en gemeente kijken samen op welke manier de energietransitie hier dan in past.
- Met woningbouwcorporaties, verhurende makelaars en particulieren maken we **afspraken om woningen te isoleren, te verduurzamen en van het gas af te krijgen**. GroenLinks wil dat de gemeente daarbij inzet op prestatieafspraken over energielabels, het percentage energieneutrale of energieleverende woningen en energiebesparende en energieopwekkende maatregelen.
- **Woningeigenaren worden geholpen bij het nemen van energiemaatregelen**. GroenLinks betrekt hierbij met name ook Verenigingen Van Eigenaren. Om die reden steunen wij de Duurzame Huizenroute en willen wij dat de gemeente afspraken maakt met woningbouwcorporaties zodat een duurzame huizenroute ook informatief is voor bewoners van huurwoningen.
- GroenLinks is blij met de gemeentelijke **energieloketten**, waar burgers worden gesteund en geholpen bij wat zij nodig hebben voor hun energietransitie. GroenLinks wil dat deze loketten meer bekend worden. Ook worden daarbij **energiecoaches** opgeleid en ingezet.
- GroenLinks vindt dat eigenaren of huurders met een **klein inkomen** moeten kunnen profiteren van de energietransitie. Hiervoor willen wij een **subsidieregeling of een voorfinancierings-regeling** in het leven roepen om energiebesparende maatregelen te kunnen nemen.
- GroenLinks ziet kansen in het **opleiden van mensen tot specialisten in nieuwe 'groene banen'**. Om de energietransitie goed te laten verlopen zijn namelijk vakmensen nodig, zoals installateurs van warmtepompen en zonnepanelen, elektrotechnici of fijn-slopers. GroenLinks ziet graag dat de gemeente deze initiatieven stimuleert. Zo is de transitie niet alleen goed voor energiebesparing en een dalende energierekening, maar ook voor de werkgelegenheid.

Circulaire economie

Voor GroenLinks is circulariteit de enige toekomst. Onze economie kan alleen succesvol blijven als we minder verspillen en we van afval nieuwe grondstoffen maken. De gemeente heeft hierin een belangrijke rol. Zij geeft vergunningen uit voor bouwen en slopen en is verantwoordelijk voor de inzameling van afval. Daarnaast stelt de gemeente randvoorwaarden op voor de bedrijfsvoering en vestiging van bedrijven. Als organisatie doet de gemeente aanbestedingen, verleent ze opdrachten en koopt ze zelf in.

- **Als gemeente hebben we een voorbeeldfunctie**. GroenLinks gaat daarom voor maximale CO_2-reductie binnen de gemeentelijke organisatie. We gebruiken alleen groene stroom en leggen waar het ook maar even kan zonnepanelen op daken van gemeentelijke en maatschappelijke gebouwen. We pleiten ervoor dat de gemeente circulair inkoopt en aanbesteedt. Daarbij zorgen we ervoor dat de gemeente haar opdrachten zo veel mogelijk aan lokale ondernemingen gunt.
- GroenLinks stelt **bij het verlenen van vergunningen duurzaamheid als randvoorwaarde**. Dit betekent dat duurzaam energie- en watergebruik, schone mobiliteit en circulair gebruik van grondstoffen de norm worden bij vergunningverlening. GroenLinks wil dat de gemeente ervoor zorgt dat ook bedrijven meedoen met de energietransitie. Naleving en handhaving van de Wet Milieubeheer en de toekomstige Omgevingswet is noodzakelijk.
- GroenLinks wil dat **circulair bouwen** een vaste norm wordt bij gronduitgifte, aanbestedingen en vergunningverlening. Binnen de Omgevingswet stellen we scherpere eisen aan de milieuprestaties van nieuwbouw.
- GroenLinks wil dat **culturele en sportinstellingen ondersteuning** en praktische begeleiding krijgen om hun **gebouwen te verduurzamen.**
- GroenLinks is van mening dat bedrijven, (kleine) industrie en grootschalige distributiebedrijven, die de gezondheid en leefbaarheid bedreigen niet passen in **een gezonde woonomgeving**. Deze bedrijven worden naar een andere locatie verplaatst en het probleem wordt aangepakt.

3. KLIMAAT & DUURZAAMHEID

Klimaatneutraal in 2045 dankzij een eerlijke energietransitie

Vanzelfsprekend wordt hierbij overleg gevoerd met de omliggende kernen en gemeenten.

- GroenLinks vindt dat er **duidelijke afspraken met winkeliersverenigingen, de lokale afdeling van Koninklijke Horeca Nederland en met het overige MKB** moeten worden gemaakt over afvalscheiding, over het terugdringen van verpakkingsmaterialen, over duurzame logistiek en over maatregelen om energieverspilling door met name terrasverwarming en open winkelpuien tegen te gaan.
- GroenLinks is van mening dat **afval zo duurzaam mogelijk verwerkt** moet worden. Of de afvalscheiding door de inwoners wordt gedaan of door de afvalverwerker, wordt bepaald door de meest duurzame oplossing van die twee. Als afvalscheiding door de inwoners wordt gedaan, streeft GroenLinks ernaar dat **iedere inwoner op loopafstand van zijn woning** zijn afval gescheiden aan kan leveren.
- Circulariteit betekent voor GroenLinks ook dat we inzetten op het sterk terugdringen van afval en het hergebruiken van afval. **Huishoudens die minder restafval aanbieden, betalen een lagere afvalstoffenheffing.** We doen dit door het invoeren van gedifferentieerde tarieven in de vorm van bijvoorbeeld ‘diftar’.
- GroenLinks ondersteunt en faciliteert buurtinitiatieven voor het hergebruik van apparaten zoals **reparatiewerkplaatsen en repair-cafés.**

Arbeidsmarkt

Een circulaire economie kan alleen goed draaien bij een gezonde arbeidsmarkt, omgekeerd kan een toekomstbestendige arbeidsmarkt alleen bestaan als de economie circulair wordt. Daarom is voor GroenLinks een goede arbeidsmarkt niet los te zien van ons streven naar een circulaire economie.
We ondersteunen daarbij nadrukkelijk lokale ondernemers en hun initiatieven. Hierbij zetten we speciaal in op ICT en data science, voeding, toerisme en het erfgoed in ‘s-Hertogenbosch. We zijn blij met de Bossche Investerings Maatschappij (BIM) die themagerichte bedrijfsgebouwen beheert, zoals de voormalige Grasso fabriek voor ICT start-ups, maar ook zijn we blij met De Gruyter Fabriek voor de creatieve sector en de Jamfabriek gericht op de foodsector.

- GroenLinks maakt zich hard voor een snelle renovatie van het Boschveld Ambacht Centrum (BAC). Het BAC zit nu in het overgangsgebied, als een soort van buffer, tussen de Grasso fabriek en woningen. Wij willen ook dit onderdeel van het innovatiedistrict behouden en verder ontwikkelen. Voor de huidige ondernemers is het belangrijk dat de renovatie snel gebeurt en dat er snel duidelijkheid komt over de kosten. Zij weten dan waar ze aan toe zijn. Hierdoor wordt het ook gemakkelijker voor nieuwe ondernemers om tot het BAC toe te treden.
- GroenLinks is voorstander van de **betrokkenheid van onderwijsinstellingen bij het bedrijfsleven**, zoals de samenwerking tussen AgriFood Capital en de HAS Hogeschool. Op die manier krijgen studenten snel een goed beeld van het werk en het levert de sector vernieuwende ideeën en medewerkers op. GroenLinks wil de positie van **AgriFood Capital** behouden. Dit versterkt de economie in onze gemeente en bovendien levert het een grote bijdrage aan de verduurzaming van de samenleving.
- Den Bosch heeft een aantrekkelijke binnenstad, zowel voor bewoners van onze gemeente als voor bezoekers. GroenLinks wil dat wij uitstralen een **gastvrije stad** te zijn. Hierdoor voelen bezoekers zich **welkom**. Dit is dan ook goed voor ons plaatselijke horeca, musea en andere vrijetijdsbestedingen.
- De komende jaren wordt de binnenstad van onze gemeente uitgebreid naar een brede binnenstad door wijken die grenzen aan de oude binnenstad te vernieuwen, aantrekkelijker te maken en te verbinden met de binnenstad. Een brede binnenstad waar je niet alleen komt om te kopen, maar ook om te verblijven. GroenLinks steunt deze ontwikkeling omdat een **dynamische brede binnenstad** bijdraagt aan het leefplezier en aan de economie. Het **erfgoed** in Den Bosch speelt daarbij een grote rol. GroenLinks wil dat erfgoed daarom zoveel mogelijk duurzaam in stand houden.

HOOFDSTUK 4

GROEN & LEEFOMGEVING

Een gezonde en groene fietsgemeente

Genieten van de natuur, wandelen of fietsen en dan even je gedachten verzetten, wie vindt dat nou niet fijn? Daarvoor moeten we investeren in natuur. Zorgen dat groen en biodiversiteit blijven of terugkomen in plaats van stenen en asfalt.

Groen maakt gelukkig, gezond en zorgt voor lagere temperaturen in hete zomers. Hete zomers kunnen zelfs ernstige gevolgen hebben voor mensen met een kwetsbare gezondheid.
We willen dieren, die in het wild en in de bebouwde omgeving voorkomen, behouden. Daarvoor moet hun natuurlijke leefomgeving in het stedelijk groen en buitengebied van onze gemeente beschermd worden.

We willen waardevolle natuur behouden en niet volbouwen met nieuwbouwwijken of industrieterreinen. GroenLinks wil investeren in een groene, klimaatbestendige gemeente met een natuurlijk evenwicht voor flora en fauna en met een natuurlijk waterevenwicht. Hierbij kijken we ook goed hoe en welk vervoer we binnen de gemeente gebruiken.

GroenLinks heeft in de afgelopen raadsperiode gezorgd voor meer ruimte voor de fiets en meer ruimte voor groen. Zo is de Van Berckelstraat eindelijk een fietsstraat geworden en is in de stad een flink aantal bomen geplant.

4. GROEN & LEEFOMGEVING

Een gezonde en groene fietsgemeente

Natuur, water en landbouw

De gemeente moet ervoor zorgen dat op haar grondgebied de natuur, het water en de landbouw met elkaar in evenwicht zijn. Dat heeft gevolgen voor waar en hoe gebouwd kan worden en waar landbouw bedreven kan worden of bedrijven kunnen staan.

- GroenLinks wil dat de gemeente samen met bewoners, verenigingen en bedrijven aan de slag gaat om hun directe **omgeving zo goed en groen mogelijk in te richten**. We werken toe naar een gemeente waarin iedere inwoner binnen vijf à tien minuten lopen in een groene openbare omgeving kan ontspannen en bewegen. Daarom willen we dat iedere renovatie of aanpassing in de openbare ruimte méér groen oplevert, dus meer biodiversiteit en een grotere klimaatbestendigheid van de gemeente.
- GroenLinks vindt het noodzakelijk dat woningcorporaties bij nieuwbouw of renovatie hun **huurwoningen vergroenen**. Te denken valt aan speciale dakpannen als geschikte broedplaatsen voor vleermuizen en vogels, groene gevels en daken, eventueel in combinatie met zonnepanelen. Wij nodigen de corporaties uit om hierover te overleggen.
- GroenLinks maakt zich sterk voor een grote gemeentelijke campagne om **stenen en tegels te vervangen door groen**. Niet alleen tuinverharding gaat op de schop maar ook op parkeerterreinen wordt gekozen voor waterdoorlatende verharding.
- GroenLinks ziet graag dat in ‘s-Hertogenbosch verdergegaan wordt met het planten van **nieuwe bomen**, zoals gepresenteerd in de nota ‘Meer bos in ‘s-Hertogenbosch’. Onze ambitie voor de komende vier jaar is nog **100.000 extra gemeentelijke bomen** erbij in de openbare ruimte. Als een kapvergunning wordt afgegeven, moet deze altijd gepaard gaan met een herplantplicht.
- GroenLinks wil ook aandacht voor de zogenaamde **stoepplantjes**. Deze plantjes tussen de bestrating van het stedelijk gebied, leveren een grote bijdrage aan de verkoeling en leefbaarheid van de stad.
- GroenLinks is fan van **groene schoolpleinen**, goed voor een gezonde mentale en fysieke ontwikkeling van kinderen. Wij hebben de ambitie dat de komende vier jaar minstens de helft van het aantal basisscholen in onze gemeente zo'n groen schoolplein heeft.
- Met de aanleg van **tiny forests** op groenstroken en in parken worden naast een groenere omgeving ook groenbeleving, natuurontdekking en natuureducatie verbeterd. GroenLinks steunt daarom de aanleg van tiny-forests.
- Ook **voedselbossen** dragen bij aan meer natuur en biodiversiteit. Daarom vindt GroenLinks het een taak van de gemeente om goede initiatieven voor de aanleg van voedselbossen mogelijk te maken, bijvoorbeeld door erfpacht. Als deze initiatieven niet van de grond komen, legt de gemeente zelf voedselbossen aan.
- GroenLinks zorgt dat de gemeente samen met het waterschap inzet op de **opvang van alle regenwater** als grond- of oppervlaktewater binnen 10 jaar. Hierdoor komt het regenwater niet meer direct in het riool, want het riool is voor afvalwater. In alle nieuwbouw- en reconstructie-projecten wordt deze opvang verplicht.
- GroenLinks wil dat de gemeente samen met het waterschap en buurgemeenten zorgt voor voldoende mogelijkheden voor **waterberging bij wateroverlast en wateropvang in tijden van droogte**. Klimaatverandering zorgt voor langere periodes van droogte, maar ook voor meer kans op overstromingen. Door een goede waterberging worden deze nadelige effecten opgevangen.
- GroenLinks staat achter het **gifvrije, gemeentelijke groenbeheer**. Glyfosaat wordt niet meer gebruikt als bestrijdingsmiddel. We gaan na of de verkoop van glyfosaat aan particulieren en daarmee het gebruik daarvan verboden kan worden. In 2020 is het pachtbeleid vergroend en mag op gronden van de gemeente dit schadelijke bestrijdingsmiddel al niet meer worden gebruikt. We gaan een stap verder en onderzoeken of ook andere schadelijke chemische bestrijdingsmiddelen verboden kunnen worden.

4. GROEN & LEEFOMGEVING

Een gezonde en groene fietsgemeente

- GroenLinks dringt erop aan dat grasvelden, gazons en bermen langs wegen en water **zo min mogelijk worden gemaaid**, waardoor bloemen kunnen bloeien en zaad kunnen vormen. Dit heeft een positief effect voor bijen en andere insecten.
- Voor een grotere biodiversiteit is het van belang dat flora en fauna de mogelijkheid hebben om zich tussen verschillende natuurgebieden te verplaatsen. Een mooi voorbeeld hiervan zien we bij de natuurlijke oevers en eilanden in de stadsdommel en plas-draszones in diverse parken. GroenLinks zet in op **een ecologische verbindingszone** tussen de Maas en de natuurgebieden ten zuiden van de stad.

Duurzame mobiliteit

Schoon en slim vervoer voor iedereen! Met het Actieplan Duurzame Mobiliteit en de nieuwe bereikbaarheidsstrategie heeft GroenLinks in de afgelopen periode de koers van mobiliteit verlegd. Bereikbaarheid gaat nu gepaard met leefbaarheid, waarbij schone lucht en groene openbare ruimte, maar ook fietser en voetganger centraal staan. De bevoorrading wordt niet alleen schoon (nul-emissie) maar ook slim. Grote vrachtwagens door de historische binnenstad met smalle steegjes willen we niet meer. De doorontwikkeling van het gebied rond het Centraal Station, het versterken van het fietsnetwerk met voldoende parkeervoorzieningen, het vergroten van de verkeersveiligheid op routes naar scholen en sportaccommodaties zetten we voort.

- Om fietsen nog aantrekkelijker te maken wil GroenLinks investeren in de **fietsinfrastructuur**. Er komen meer (snel)fietspaden, die alle wijken en dorpskernen verbinden met de belangrijkste voorzieningen. Er zijn snelfietsroutes in alle richtingen; naar Zaltbommel, Oss, Eindhoven en Waalwijk. Als uitbreiding wil GroenLinks ook snelfietsroutes in de richting van Tilburg en Uden/Veghel, zodat het mogelijk is om op de fiets gemakkelijk grote buurgemeenten te kunnen bereiken.
- GroenLinks vindt het belangrijk dat er ook **gratis, overdekte en bewaakte fietsparkeerplekken** op andere veelbezochte locaties komen zoals bij culturele hotspots, winkelcentra en de stations. Bewoners en ondernemers krijgen de mogelijkheid om autoparkeerplekken om te zetten in fietsparkeerplekken.
- Een versnelde omslag naar elektrisch vervoer is noodzakelijk. GroenLinks neemt het initiatief om in de komende vier jaar binnen de gemeente het aantal **elektrische laadpalen verder** uit te breiden met de wijk-laadplannen als basis. Daarbij kunnen inwoners per wijk aangeven waar nieuwe laadpunten moeten komen. GroenLinks pleit voor een onderzoek naar de haalbaarheid, de bereidwilligheid van en het draagvlak bij inwoners om tegen vergoeding hun laadpalen in te zetten voor iedereen. Ook is GroenLinks van mening dat het elektriciteitstarief bij alle openbare laadpalen in de gemeente hetzelfde moet zijn.
- Om de veiligheid op straat te vergroten vindt GroenLinks dat de **maximumsnelheid** in de binnenstad en in woonwijken **naar 30 km/u** moet worden **verlaagd**. Waar mogelijk voeren we eenrichtingsverkeer voor autoverkeer in. Snorfietsen, brommers en scooters rijden voortaan op de rijbaan. Bovendien krijgen voetgangers en fietsers zoveel mogelijk voorrang in het verkeer.
- GroenLinks **stimuleert het gebruik van deelvervoer** als elektrische deelauto's, elektrische deelscooters en (elektrische) deelfietsen. Hiertoe worden speciale parkeerplaatsen ingericht, zoveel mogelijk op straat waarmee de overlast op trottoirs tot een minimum wordt beperkt. De parkeerplaatsen worden opgenomen in het gemeentelijke (zone) parkeerbeleid.
- GroenLinks steunt snelle invoering van **schone alternatieven voor de bevoorrading** van de detailhandel in het stedelijk gebied.
- Natuurlijk geeft de gemeente het goede voorbeeld als het gaat om elektrisch rijden. Voor GroenLinks betekent dit dat voor het volledige **gemeentelijke wagenpark** geldt: bij vervanging wordt gekozen voor het elektrische alternatief.
- GroenLinks vindt dat ook het **openbaar vervoer zoveel mogelijk elektrisch moet rijden**. Wij willen dan wel dat deze voertuigen worden

opgeladen met duurzaam opgewekte elektriciteit. Dit moet niet alleen de norm zijn voor stads- en streekbussen, maar ook de norm worden voor alle taxicentrales.

- Naast wegverkeer komt in onze stad steeds meer **verkeer op het water** voor, variërend van beroepsvaart tot recreatievaart. Ook op het water gelden verkeersregels. Helaas varen niet alle recreanten volgens deze regels, wat leidt tot gevaarlijke situaties. GroenLinks dringt aan op betere handhaving van de verkeersregels op het water.
- GroenLinks dringt aan op onderzoek naar verlaging van de **maximumsnelheid** op gemeentelijke wegen nabij **natuurgebieden** of gebieden met veel biodiversiteit. Ook willen we nagaan waar **faunapassages** nodig zijn. Hiermee voorkomen we aanrijdingen met wild, verlagen we de uitstoot van vervuilende stoffen en zorgen we voor minder geluidsoverlast in deze gebieden.
- GroenLinks wil dat nieuwe bedrijven op bedrijventerreinen verplicht worden om een mobiliteitsplan te maken, waarin ze aangeven hoe ze **duurzame mobiliteit** stimuleren voor hun werknemers en in de bedrijfsvoering.

Dierenwelzijn

Goed zorgen voor onze leefomgeving en groen betekent ook goed zorgen voor de dieren binnen onze gemeentegrenzen. Of ze nu klein of groot, wild, vee of huisdier zijn. Dieren moeten hun natuurlijk gedrag kunnen vertonen en niet lijden door menselijk handelen. GroenLinks wil dat de gemeente een actief dierenwelzijnsbeleid voert. We bouwen voort op het dierenwelzijnsbeleid uit de vorige periode.

- Sommige soorten hebben specifieke bescherming nodig in bepaalde perioden. GroenLinks vindt dat de gemeente hier rekening mee moet houden en zo nodig **beschermende maatregelen** neemt. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de paddentrek en het broedseizoen van vogels.
- Door klimaatverandering komen er meer droge zomers, waardoor steeds meer natuur wordt bedreigd. GroenLinks vindt het een taak voor de gemeente te zorgen voor **voldoende watervoorzieningen** voor flora en fauna in de steden en dorpen. We willen bijvoorbeeld kijken waar extra poelen nodig zijn.
- **Wilde dieren zijn er niet voor vermaak**. Verbieden kan een gemeente niet. Daarom vindt GroenLinks dat in de vergunningen zeer strenge eisen aan het gebruik van dieren op kermissen of andere activiteiten moeten worden gesteld.
- GroenLinks zet zich in voor een **proefdiervrije maatschappij en gemeente**. Samen met de provincie en het rijk stimuleren we proefdiervrij onderzoek.
- GroenLinks wil graag dat de gemeente met haar voorbeeldfunctie laat zien dat een aantrekkelijk **bio-based en plant-based** aanbod van maaltijden en snacks in **de gemeentelijke organisatie** zeer goed mogelijk is.
- GroenLinks steunt een totaal landelijk **vuurwerkverbod** voor particulier vuurwerk. Als dit niet landelijk wordt geregeld, willen we dat in onze gemeente enkel particulier vuurwerk mag worden afgestoken in vooraf aangewezen zones.

HOOFDSTUK 5

ZORG & WELZIJN

Zorg op maat voor iedereen

GroenLinks gaat voor een gezond leven voor iedereen, ongeacht in welke wijk of buurt je woont. Gezondheid gaat niet alleen over de lichamelijke of geestelijke gesteldheid van ieder individu zélf, maar ook over een gezonde en groene leefomgeving met goede woonvoorzieningen, sportfaciliteiten, dagbestedingen en werkmogelijkheden. We zien een leefomgeving voor ons die beweging en participatie aanmoedigt, waarin iedereen zijn eigen regie kan pakken. Onze visie op gezondheid wordt omschreven met het begrip ‘positieve gezondheid’.

Bij lokale invulling van zorg en welzijn in buurten en wijken is maatwerk nodig, omdat omstandigheden en problemen van plek tot plek anders zijn. Een luisterend oor is daarbij voorwaarde. Mensen die kwetsbaar zijn moeten gehoord en ondersteund worden en geen last hebben van regels die hen uitsluiten of van te dure voorzieningen voor hun budget. Juist de kwaliteit van de zorg moet leidend zijn. Daarnaast moet ook aandacht worden gegeven aan preventie. Onze brede benadering van gezondheid en welzijn vraagt om een lange adem en is gebaat bij continuïteit. Al ingezette plannen en goede, nieuwe ideeën verdienen een vervolg. Daar profiteert elke inwoner van de gemeente ‘s-Hertogenbosch van.

Dankzij GroenLinks is er de afgelopen raadsperiode meer geïnvesteerd in de zorg voor de gezondheid en het geluk van de inwoners van onze gemeente.

5. ZORG & WELZIJN

Zorg op maat voor iedereen

Gezond onder de mensen

In de afgelopen twee jaar hebben we ervaren wat een wereldwijde bedreiging voor de gezondheid voor iedereen betekent. GroenLinks leert van de Covid-pandemie. De initiatieven die in de afgelopen tijd zijn ontstaan zijn geweldig. Inwoners van de gemeente willen en kunnen elkaar helpen in woord en daad. Dit zorgt ervoor dat mensen zich gezien, gehoord en gewaardeerd voelen.

- De tijdens de pandemie ontstane positieve dynamieken verdienen een vervolg. Positieve energie werkt aanstekelijk en actieve inwoners en organisaties dienen als rolmodel voor anderen. Aandacht voor elkaar, samen dingen ondernemen en mentale gezondheid zijn essentieel gebleken. Daarom ook hebben dagbestedingen hun waarde juist in deze tijd bewezen. GroenLinks zet zich in voor **het behoud, verbetering en waardering van deze initiatieven en voorzieningen**.
- Participatie voorkomt eenzaamheid en maakt dat mensen van betekenis zijn. GroenLinks pleit er bij de gemeente voor om samen met lokale spelers in dit veld voor stage-, vrijwilligers-, of werkplekken te zorgen. Dit betreft bijvoorbeeld Weener XL, Vincentiusvereniging, Stichting Jong Actief, Reinier van Arkel en Cor Unum. Hiernaast worden mensen via wijkwerk en bijvoorbeeld sociale media tot participatie uitgenodigd, want **samenzijn bevordert ons welzijn en meedoen is ertoe doen.**
- Gezondheid is meer dan opgeruimd in je hoofd en lekker in je lijf, je hele omgeving draagt eraan bij. GroenLinks zet zich in voor een **gezonde omgeving voor iedere inwoner**. Hierbij denken we aan laagdrempelige ontmoetingsplaatsen, inclusieve sportfaciliteiten, groene gebieden in de wijken en buurten en aan een fiets- en wandelvriendelijke omgeving.
- Winkelstraten, culturele hotspots, sportplekken, en parken zijn belangrijke plaatsen om andere bewoners te ontmoeten. In het versterken van gezondheid**,** richt GroenLinks zich niet alleen op het stadshart maar ook op **de dorpen, oude kernen en de stadsranden**. Hierdoor neemt ook de leefbaarheid en levendigheid van onze gehele gemeente toe.

Gezonde keuzes

Iedereen maakt zijn eigen keuzes rondom gezondheid. Maar we kunnen alleen gezonde keuzes maken als we de kennis en vaardigheden daarvoor hebben. Het is van belang dat gezonde opties gemakkelijk en zonder drempels worden aangeboden.

- GroenLinks is van mening dat er **een belangrijke rol voor de gemeente** is weggelegd zodat iedere inwoner gezonde keuzes kan maken, bijvoorbeeld door het samenbrengen van professionals en het geven van voorlichting. Denk hierbij aan voorlichting via diverse media, in aansluiting op landelijke campagnes, maar ook aan trainingen en voorlichting door professionals in wijk- en buurtcentra, met digitale toepassingen en hulpmiddelen, zoals smartwatches en gezondheidsapps.
- GroenLinks zal er zich hard voor maken dat de kantines op de middelbare scholen in onze gemeente alleen **gezonde snacks** aanbieden. We willen niet alleen **een rookvrije generatie**, maar ook een generatie die **gezonde voeding en beweging** vanzelfsprekend vindt en dit uit ervaring kent.
- Sport is belangrijk om gezondheid en welzijn te bevorderen en het voorkomt dat mensen eenzaam aan de zijlijn blijven staan. GroenLinks wil **sport toegankelijk** houden voor iedereen, voor alle lagen van de bevolking, van jong tot oud. Wij richten ons op de breedtesport, individueel of in teamverband. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan traditionele teamsport, maar ook aan sporten van nu zoals boulderen en urban sports. Wat vooral niet vergeten mag worden zijn sporten in groeps- of verenigingsverband voor ouderen, zoals (senioren-)gymclubs of wandel- en fietsgroepen. Hiermee kan ‘s-Hertogenbosch zich profileren als gemeente die zich daadwerkelijk inspant om sport de ruimte te geven. Want met sport blijven we in beweging.
- Natuurlijk zijn we trots op de **topsporters** uit onze gemeente. Zij leveren topprestaties, die weer ten goede komen aan de promotie van onze (sportieve) gemeente. Maar GroenLinks wil ook **aandacht voor de misstanden en uitbuitingen** die in sommige disciplines optreden.

5. ZORG & WELZIJN

Zorg op maat voor iedereen

Gezonde organisatie zorg

Een laagdrempelig aanbod van zorg maakt het mogelijk dat meer mensen die zorg nodig hebben deze ook zullen bezoeken en erdoor geholpen worden. Laagdrempelig betekent dicht bij de mensen zelf, in hun eigen buurt of wijk.

- GroenLinks stimuleert **bewonersinitiatieven**. Zulke initiatieven worden beter gedragen en blijven langer hangen, vooral als deze ondersteund worden. **Lokale aanpak is effectief en werkt preventief.** Hierbij spelen wijkwerkers, wijkcentra en het jongerenwerk een belangrijke rol.
- Er zijn al veel voorzieningen beschikbaar in onze gemeente, maar de praktijk wijst uit dat de **vindbaarheid van voorzieningen** nogal eens een probleem vormt. GroenLinks wil hier verbetering in brengen. Dit vraagt niet alleen om betere communicatie, kortere lijnen tussen wijkbewoners, huisarts en wijk- en buurtwerkers, maar ook om gemakkelijk te vinden en goed toegankelijke websites.
- GroenLinks wil de **kansen die digitalisering biedt benutten,** zodat bijvoorbeeld ouderen langer veilig thuis kunnen wonen. Er zijn tal van digitale toepassingen die gebruikt kunnen worden voor efficiëntere zorg. Juist daardoor is er meer tijd voor persoonlijk contact, als dat nodig is. Wij vinden het belangrijk dat bij dit soort toepassingen de mens centraal blijft staan.
- GroenLinks is van mening dat **samenwerking** tussen zorg- en andere organisaties niet als doel zou moeten dienen, maar als middel om tot **kwalitatief betere zorg** te komen. De corona-crisis heeft bewezen dat organisaties elkaar weten te vinden. Vanuit de gemeente is ‘KOO’ in het leven geroepen, een centraal aanspreekpunt waar mensen terecht kunnen voor allerlei sociale voorzieningen. Wij zetten ons in om de onderlinge samenwerking verder te versterken.

Gezonde generaties

Natuurlijk is het belangrijk dat iedereen een gezond leven kan leiden. Dit betekent echter niet dat iedereen dezelfde soort zorg nodig heeft. Daarom onderscheiden we in hoofdzaak drie groepen.

- **Jongeren verdienen een gezonde start**, zowel voor hun welbevinden nu als hun professionele leven straks. Goed onderwijs, maar ook goede sport- en andere vrijetijdsmogelijkheden zijn van belang voor hun vorming en gezondheid. Daarom staat GroenLinks voor betrokken wijk- en buurtwerk, maar ook voor educatieve activiteiten in de bibliotheek, musea en culturele centra. Deze benadering voorkomt problemen waarvoor specialistische zorg nodig is, zoals de jeugdzorg.
- Onze samenleving kent een groeiende groep **ouderen** die aandacht nodig heeft. Zij verdienen **goede zorg**, zodat zij een **goede kwaliteit van leven hebben en houden**. Covid-19 heeft geleerd dat persoonlijk contact daarbij belangrijk is. GroenLinks maakt zich sterk voor passende voorzieningen, zoveel mogelijk thuis of dichtbij huis, en goed opgeleide zorgprofessionals. GroenLinks wil graag dat er een **nieuwe aanpak in de zorg** wordt ontwikkeld. Door een nieuwe aanpak, zoals bijvoorbeeld die van een meer sociale benadering van dementie, kan ervoor gezorgd worden dat er meer kwaliteit van leven is voor ouderen en een goede ondersteuning van mantelzorgers. Op deze manier is dit ook een antwoord op de vraag naar personeel in de zorg en de betaalbaarheid van de zorg in de toekomst.
- GroenLinks zet zich in voor toegankelijke, representatieve en gelijkwaardige zorg voor iedereen. Veel zorg- en welzijnsorganisaties zijn zich nog niet of onvoldoende bewust van **diversiteit**. Dat is problematisch omdat deze groepen door vooroordelen, taboes in hun omgeving en discriminatie al kwetsbaarder zijn voor lichamelijke en psychische problemen. Wij pleiten

5. ZORG & WELZIJN

Zorg op maat voor iedereen

daarom voor **inclusief zorgbeleid** met speciale aandacht voor genderdiversiteit, mentale gezondheid van mensen van kleur, maar ook voor specifieke zorg voor transgender personen in de gemeente. Daarbij speelt ook een rol dat mensen uit niet-westerse culturen mentale of lichamelijke ziekteverschijnselen soms anders ervaren. We zetten in op veiligheid, informatie, representatie en het bijbrengen van kennis en vaardigheden van zorgverleners.

HOOFDSTUK 6

DEMOCRATISCH BESTUUR

De gemeente staat tussen haar inwoners

GroenLinks wil een stad waar inwoners de mogelijkheid krijgen om mee te denken en om hun persoonlijke bijdrage te leveren. Een stad waar de inwoners kunnen zeggen: hier geldt “niet óver ons maar mét ons”. Iedereen in ‘s-Hertogenbosch moet zich vertegenwoordigd voelen door ons gemeentebestuur en gemeenteraad. Inwoners moeten zich uitgenodigd voelen om aan de gemeentelijke democratie deel te nemen. Alleen zo zorgen we ervoor dat inclusieve democratie in ‘s-Hertogenbosch de norm wordt en creëren we samen een stad waar iedereen zich thuis, veilig en betrokken kan voelen.

Op initiatief van GroenLinks hangt nu de tekst van artikel 1 van de Grondwet aan de muur van de raadszaal. Dit laat zien dat ‘s-Hertogenbosch tegen discriminatie en voor gelijkheid is. En daar zijn wij trots op.

6. DEMOCRATISCH BESTUUR

De gemeente staat tussen haar inwoners

Vertrouwen in de gemeentelijke democratie

De basis van democratisch bestuur is vertrouwen tussen burgers en politiek. Toch ervaren nogal wat inwoners een grote afstand tot het gemeentebestuur. Zij vinden de besluitvorming weinig open en voelen zich onvoldoende gehoord in hun zorgen en ideeën. Daar moet verandering in komen. Politici moeten daarin het voortouw nemen. Dit betekent écht luisteren, duidelijke keuzes maken en deze uitleggen. De gemeente is geen anoniem antwoordapparaat, maar een overheid die tussen haar inwoners staat en luistert naar hun behoeften: een gemeente die vooral ook ruimte en steun geeft voor eigen initiatieven van inwoners.

- GroenLinks wil **inwoners** meer de ruimte bieden om ergens over te beslissen en voor de uitvoering van ideeën financiële middelen geven. De gemeente biedt daarbij advies en ondersteuning. GroenLinks steunt het zogenaamde **Right to Challenge**, waarbij bewoners zelf taken van de gemeente kunnen overnemen als zij dit beter denken te kunnen doen. Om het vertrouwen van bewoners in de lokale politiek te versterken, moet de gemeente hierop actief actie ondernemen. GroenLinks stelt daarom voor om de Right to Challenge door te ontwikkelen tot **Right to Cooperate**. Right to Cooperate gaat uit van een gelijkwaardiger speelveld, waarbij de gemeente ook actief de connectie met bewoners legt bij het ontwikkelen van initiatieven. De bewoner wordt actiever ondersteund en de gemeente is medeverantwoordelijk voor het slagen van het initiatief. Right to Cooperate gaat uit van een socialer ideaal waarbij de gemeente ook actief handelt om het vertrouwen met de bewoners te verbeteren.
- De wereld om ons heen wordt steeds digitaler. GroenLinks vindt het belangrijk om gebruik te maken van de voordelen hiervan. Wij staan er open voor om te **experimenteren met vormen van digitale democratie**. Denk aan allerlei soorten platformen en andere manieren waarop kennis, ideeën en standpunten van mensen kunnen worden gecreëerd, uitgewisseld en samengebracht. Voorbeelden zijn petitie-platformen en het online meewerken aan het opstellen van voorstellen. Daarbij zorgen we voor goede toegankelijkheid van deze platformen en beschermen we ieders privacy en digitale veiligheid.
- GroenLinks wil dat algoritmes die worden gebruikt door de gemeente **transparant** zijn en door een **ethische commissie getoetst** worden, om vooringenomenheid en discriminatie in datasets en bij besluitvorming te voorkomen.
- GroenLinks ziet kansen in experimenten met nieuwe vormen van fysieke participatieve democratie, zoals **burgerberaden.** Een burgerberaad is een door loting samengestelde groep burgers en vormt zo een dwarsdoorsnede van de samenleving. Deelnemers gaan met elkaar in gesprek om een politiek onafhankelijk advies te geven, waarbij alle belangen worden meegewogen. Wij vinden dat bestaande bestuursraden, wijkraden en dorpsraden in de gemeente alleen kunnen blijven bestaan als ze aantonen dat hun samenstelling inclusief is en gelijk aan de groep inwoners die ze vertegenwoordigen.
- GroenLinks vindt openbaarheid en transparantie van groot belang in de relatie van de gemeente met de inwoners. De **website van de gemeente** is daarvoor een belangrijk visitekaartje. Daarom moet de website toegankelijk en up-to-date zijn. We zijn van mening dat bijdragen aan beleidsvoorstellen afkomstig van inwoners en belangenvertegenwoordigers open en transparant gepubliceerd moeten worden. Digitale participatietools zijn daarvoor goede instrumenten.
- GroenLinks biedt ruimte voor **ideeën en initiatieven van jongere inwoners**, bijvoorbeeld via Cityboost, Young Changemakers, de Jongerenambassadeurs Den Bosch (JADB) en ruime fondsen voor maatschappelijke initiatieven. Jongeren zijn de toekomst, dus is het waardevol om hun kennis en kunde te betrekken bij nieuwe plannen.
- GroenLinks wil dat de gemeente ervoor zorgt dat al haar regelingen en voorstellen door **heldere en eenvoudige taal** voor alle inwoners te vinden en te begrijpen zijn, ook voor mensen met een beperking.

6. DEMOCRATISCH BESTUUR

De gemeente staat tussen haar inwoners

Rechtsstaat en veiligheid

Iedereen wil zich veilig voelen in zijn eigen woon- en leefomgeving, in de dorpen of in de stad. Risico's, criminaliteit en misstanden zijn helaas nooit helemaal uit te sluiten. Voor GroenLinks ligt de prioriteit bij de bescherming van de rechtsstaat en het voorkomen van ondermijnende activiteiten, met behoud van privacy en vrijheid voor alle inwoners. Het voorkomen en aanpakken van criminaliteit is daar een belangrijk onderdeel van. Vanzelfsprekend gaat het eerst om het voorkomen daarvan. Want wat je kunt voorkomen hoef je niet aan te pakken. Samenwerking met politie, maatschappelijke partners en inwoners is daarvoor erg belangrijk.

- GroenLinks wil dat de gemeente aandacht heeft voor **saamhorigheid en veiligheid** in de buurt en weet wat er speelt in wijken en buurten. Uit onderzoek blijkt dat dit van groot belang is voor het voorkomen van criminaliteit en mogelijke radicalisering. Buurtbemiddeling, buurtwachten, buurtvaders en -moeders, buurtinformatienetwerken en ook wijkagenten zijn daarvoor belangrijk.
- GroenLinks vindt het belangrijk dat de gemeente, politie, onderwijs, jongerenwerk, reclassering en veiligheidsdiensten hun samenwerking versterken om zo **preventief** te kunnen optreden als dat nodig is. Daarbij vragen wij bijzonder aandacht voor **huiselijk geweld**, zeker in een tijd waarin mensen meer thuis (moeten) blijven ten gevolge van de coronacrisis.
- GroenLinks wil dat de gemeente een **meldpunt integriteit** instelt. Daar kunnen burgers, politici en ambtenaren van onze gemeente zich melden als ze zien of ervaren dat mensen met frauduleuze of andere criminele bedoelingen proberen de ambtenarij of het bestuur van de gemeente te beïnvloeden of te infiltreren. Wij vinden dat dit meldpunt onder de klokkenluidersregeling moet vallen.
- GroenLinks hecht grote waarde aan het **beschermen van de privacy van burgers**. Het gaat dan om fysieke privacy in de openbare ruimte, maar ook om digitale privacy. Wij zijn daarom terughoudend als het gaat om het aanbrengen van zowel private als gemeentelijke (beveiligings)camera's in de openbare ruimte. Camera's met gezichtsherkenning moeten sowieso verboden zijn.
- Op steeds meer manieren worden **data** van burgers verzameld. Dat geldt ook voor de gemeente. GroenLinks wil dat de gemeente strenge afspraken maakt over het verzamelen en beheren van deze data. Het toepassen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en **openheid over welke data met welk doel worden verzameld** is leidend.
- GroenLinks vindt het erg belangrijk dat alle bestuurders en ambtenaren van de gemeente alleen **veilige en privacy-beschermende digitale communicatiemiddelen** gebruiken.
- Steeds vaker en in steeds meer vormen komt (zware) **ondermijnende criminaliteit** voor. Vaak gaat het daarbij om drugshandel waarin naast grote sommen geld ook veel geweld bij komt kijken. Dit geld en geweld worden ook gebruikt om bedrijven, particulieren en bestuurders te beïnvloeden. Dit ontwricht onze samenleving en vormt een bedreiging voor burgers en de rechtsstaat. Als gemeente alleen zijn deze vormen van criminaliteit nauwelijks aan te pakken. Daarom ziet GroenLinks graag dat 's-Hertogenbosch ondermijnende criminaliteit in nauwe samenwerking met andere Brabantse gemeenten aanpakt.

HOOFDSTUK 7

FINANCIËN

Investeren in de mensen en in de stad

GroenLinks is ambitieus, wij houden immers van onze stad en haar inwoners. Daarom blijven we investeren in de kwaliteit van de stad. Dat is niet altijd gemakkelijk want de financiële situatie van de meeste gemeenten staat er niet goed voor. In vergelijking met veel andere gemeenten is de financiële status van ‘s-Hertogenbosch gelukkig relatief gezond. Toch hebben de economische en maatschappelijke gevolgen van de coronacrisis nu en zeker ook nog de komende jaren een negatieve invloed op de gemeentelijke financiën. Maar juist in een crisistijd is het wenselijk dat overheden investeren om de gevolgen van de crisis zo klein mogelijk te houden. Daarom wil GroenLinks juist nu blijven investeren in het welzijn van de inwoners en in de kwaliteit en klimaatbestendigheid van de stad.

7. FINANCIËN

Investeren in de mensen en in de stad

De inkomsten van de gemeente komen voor het grootste deel van de Rijksoverheid, namelijk de uitkering uit het Gemeentefonds. Ook heeft de gemeente eigen inkomstenbronnen, zoals de Onroerende Zaakbelastingen (OZB), de afvalstoffenheffing en de parkeergelden. De afgelopen jaren heeft de gemeente er heel wat taken bijgekregen. Veel taken zijn verschoven van het Rijk of provincie naar gemeenten. Uit tal van onderzoeken blijkt dat gemeenten niet genoeg geld hebben om die nieuwe taken uit te kunnen voeren. Dat geldt ook voor ‘s-Hertogenbosch. Ondanks dat onze gemeente er, vergeleken met vergelijkbare gemeenten, relatief goed voorstaat betekent dat toch dat we keuzes moet maken. Voor GroenLinks zijn daarbij de volgende uitgangspunten leidend voor de komende raadsperiode:

- GroenLinks wil **investeren in de prioriteiten** zoals genoemd in dit programma. Deze financiën moeten wel ergens vandaan komen. We letten dan vooral op onder andere het wegstrepen van de onderuitputting: op welke uitgaven kunnen we zonder al te veel beleidswijzigingen besparen.
- GroenLinks kijkt over de grenzen van de gemeente heen voor **regionale samenwerkingen** met als doel om gezamenlijk uitgaven te kunnen besparen.
- De gemeente ‘s-Hertogenbosch zit binnen de groep van 40 grotere gemeenten (G40) aan de onderkant met haar tarieven voor de Onroerend Zaak Belasting (OZB). Als het nodig is om de beleidsprioriteiten te realiseren wil GroenLinks de **OZB verhogen** tot het gemiddeld tarief binnen de G40.
- GroenLinks zet in op duurzame financieringsstromen. Bijvoorbeeld bij energiebesparende maatregelen. Daar kunnen **revolverende fondsen** worden ingezet, waar het uitgeleende geld weer terugkomt zodat het opnieuw beschikbaar is voor nieuwe leningen. Zo’n fonds wordt dus gevoed met de besparingen en opbrengsten die met de eerdere financiering gerealiseerd zijn.
- GroenLinks **verzet zich tegen het decentraliseren** van nieuw rijks- of provinciaal **beleid** naar gemeenten **zonder toereikende en realistische financiering**. Ook vinden wij dat het rijk de onvoldoende financiering van eerder overgedragen taken op peil moet brengen. Samen met andere gemeenten willen wij dit bij het Rijk aankaarten.

UFUK KÂHYA

WIES KORVER-
VAN WEEGBERG

ANTOON
VAN ROSMALEN-VAN
DEN EERENBEEMT

HESSEL BOS

STEVEN
VAN SLAGEREN

NICOLE
HUIJBRECHTS

YELIZ DOGAN

DAAN SCHOLTEN

LARS MEIJER

ANOUSCHKA
TE LINTELO

www.groenlinksdenbosch.nl

BoschGroenLinks @groenlinksdb @boschgroenlinks groenlinks-s-hertogenbosch

GROENLINKS
'S-HERTOGENBOSCH